اجرایی فراتر از نُت‌ها

راهنمای پیانیست‌ها در تفسیر موسیقی

دبورا رمبو سین

ترجمه‌ی

اشکان غضنفریان

مؤسسه‌ی فرهنگی ـ هنری ماهور
تهران ۱۴۰۱

این ترجمه را به
مادرم خانم قدسی افشار تقدیم می‌کنم.

این اثر به استناد بند ۱ ماده‌ی ۲ قانون حمایت مولفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸، تحت شماره‌ی ۱۰۴۷۱ـ ۹۸ در تاریخ ۹۸/۵/۱۹ به ثبت رسیده است.

این کتاب ترجمه‌ای است از:

PLAYING BEYOND THE NOTES
A Pianists Guide to
Musical Interpretation
Deborah Rambo Sinn
Oxford University Press 2013

MR. Ghazanfariyan,
There will be no objections if you wish to publish the book in Farsi. If you are able to accomplish this, I would love to receive a copy when you're done. Thank you!
Deborah Rambo Sinn

October 2019

درباره‌ی وب‌سایت همراه

ما وب‌سایت همراهی را برای این کتاب ایجاد کرده‌ایم که در آن خوانندگانِ کتاب می‌توانند به بیش از ۱۰۰ نمونه‌ی صوتی از قطعات چاپ شده در کتاب دسترسی داشته باشند. قطعاً ترکیبی از مطالعه و گوش دادن به تجربه‌ی خواننده‌ی کتاب خواهد افزود. اگر مثالی در متن کتاب با این نماد 🔊 نمایش داده شود به این معنی است که نمونه‌ی صوتی آن تهیه شده و در وب‌سایت ذیل موجود است.

www.oup.com/us/playingbeyondthenotes

یادداشت مترجم

شاعرانگی، خیال‌پردازی، گذر از نت‌ها و رسیدن به اجرایی فراتر از آنها از جمله‌ی دغدغه‌های نوازندگان است و آنها در ادوار مختلف درصدد دستیابی به چنین حالاتی هستند. میلِ به کشف و درک راز نهان در هر اثری را می‌توان از بررسی نظرات بزرگان موسیقی دریافت. آنجا که یوهان سباستین باخ می‌گوید «من نت‌ها را همان‌گونه که نوشته شده‌است اجرا می‌کنم، ولی این خداوند است که موسیقی را می‌آفریند»؛ و یا هنگامی که بتهوون از تراوش موسیقی از فکر و نشستن آن در قلب شنونده صحبت می‌کند یا هنگامی که ولادمیر هورویتز، پیانیست شهیر اُکراینی‌الاصل، می‌گوید «نُت کتاب مقدس نیست و من هرگز هراسی از رویارویی با آن ندارم، موسیقی در آن سوی این نشانه‌ها واقع شده‌است.» و یا امانوئل ملیک اصلانیان، موسیقیدانِ اندیشمند ارمنی تبارِ ایرانی، بیان می‌دارد که اثر موسیقی پیش از آن که بر روی کاغذ بیاید در بهشتِ درون آهنگ‌ساز جای دارد و هنگامی که روی کاغذ نشست گویی از بهشت رانده می‌شود؛ بنابراین نوازنده باید یک اثر را چنان اجرا کند که آن را دوباره در دنیای اصلی‌اش و در بهشت ذهنی آهنگساز با ریشه و تمامیتش به یادآورد. او معتقد بود که کار یک نوازنده تنها انتقال نت‌های اثر خلق شده به ساز نیست، بلکه نوازنده باید چنان با قطعه یکی شود که گویی خودش آن را ساخته‌است: «من به یاری این وسیله قصد خودسازی دارم. موسیقی فتوکپی‌هایی است که باید مرا به اصل برساند. من به وسیله‌ی قطعه‌ای از باخ و بتهوون می‌خواهم به ریشه‌ی خود برسم...»[1]

در همگی این آرا نت به عنوان ابزار قلمداد شده و هدف نهایی، نیل به دنیایی فراتر از نت، دمیدن روح در کالبد نت‌ها به هنگام اجرای اثر و کسب تفسیری منحصر به فرد در نوازندگی است. نت‌ها مانند تکه‌های پازلی هستند که با مرتب کردنشان در نهایت به تصویر بی‌جانی می‌رسیم که تنها یک تصور کلی از این مجموعه پازل‌ها را نمایان می‌کند، ولی همچنان وجود بندهای مابین پازل‌ها مانع ایجاد تصویری یکپارچه می‌شود و مانند حصاری بین جان اثر و مخاطب قرارگرفته و منجربه کاهش حظ بصری بیننده می‌شود؛ باید چگونگی رهایی از این بندها را آموخت. آهنگسازان بزرگ قلب و روحشان را در اثرشان نهاده‌اند؛ باید به آنچه که درون یک اثر می‌گذرد دست یافت.

---

۱ برگرفته از مصاحبه انجام شده توسط واروژ سورنیان و رازمیک امیرخانیان به زبان ارمنی با ترجمه‌ای از گارون سرکیسیان؛ منتشر شده در دومین شماره‌ی ضمیمه ادبی لویس (۲۵ خرداد ۱۳۸۰).

در این کتاب خانم دبورا رمبو سین[۲] در دوازده فصل توصیه‌ها و راهکارهایی تکنیکی پیرامون تفسیر و گذر از نت‌ها ارائه کرده‌است. برای درک بهتر موضوع به مثال‌هایی از رپرتوار شناخته شده‌ی پیانو اشاره شده که برخی از آنها دارای نمونه‌ی صوتی هستند. در انتهای هر فصل هم چک‌لیستی از نکات کلیدی آن فصل تهیه شده‌است. امیدوارم با مطالعه‌ی دقیق و با حوصله‌ی این کتاب در نیلِ به اجرایی فراتر از نت‌ها قدم‌های مؤثری بردارید.

اشکان غضنفریان

زمستان ۱۴۰۰

2 Deborah Rambo Sinn

فهرست

دیباچه ۱۵

فصل اول
نت‌نوشت ۱۷

فصل دوم
شروع کار ۲۱
۱.۲. کاراکتر ۲۱
۲.۲. تأثیرات عوامل غیرموسیقایی ۲۲
۳.۲. تنظیم متر ۲۳
۴.۲. چک‌لیست فصل دوم ۲۷

فصل سوم
پایان ۲۹
۱.۳. ریتارداندو ۲۹
۲.۳. پایان‌های ساختاری ۳۰
۳.۳. تکنیک آهسته‌ـ تندـ آهسته ۳۳
۴.۳. مسأله‌ی سکوت‌ها ۳۷
۵.۳. بی‌نظمی ناشی از ریتم مختلط ۳۹
۶.۳. عدم نیاز به ریتارداندو ۴۰
۷.۳. چک‌لیست فصل سوم ۴۴

فصل چهارم
دسته‌بندی و شاهین‌ها ۴۵

۱.۴. دسته‌بندی ۴۵
۲.۴. کوتاه به بلند ۴۷
۳.۴. شاهین‌ها ۴۸
۴.۴. چهار نت یک تریوله ۵۰
۵.۴. چک‌لیست فصل چهارم ۵۲

فصل پنجم
تنظیم صدا در گستره‌ای کامل(از پایین به بالا) ۵۳
۱.۵. وضوح و قانون سه ۵۳
۲.۵. آیا واقعاً همه‌ی این نت‌ها اهمیت یکسانی دارند؟ ۵۵
۳.۵. دسته‌های دوبل ۵۸
۴.۵. باس آلبرتی ۶۰
۵.۵. نکاتی درباره‌ی اُکتاوها ۶۲
۶.۵. پلی‌ریتم و طبقه‌بندی عمودی ۶۳
۷.۵. نت‌های پدال ۶۵
۸.۵. چک‌لیست فصل پنجم ۶۸

فصل ششم
باس‌های نامنظم ۶۹
۱.۶.مُلدی‌های باس نامشخص ۶۹
۲.۶. مُلدی‌های باس چالش‌برانگیز ۷۲
۳.۶. نت‌های متعدد ۷۴
۴.۶. انتخاب‌ها ۷۶
۵.۶. چک‌لیست فصل ششم ۷۸

فصل هفتم
تزئینات ۷۹
۱.۷. درک نشانه‌هایی با اندازه‌ی کوچک ۷۹
۲.۷. تزئینات: وضعیتی بغرنج ۷۹
۳.۷. یک نت کوچک ۸۰
۴.۷. پیشاهای کوتاه و تریل‌ها ۸۲
۵.۷. پیشاهای کوتاه و تزئینات با ریتم‌های انعطاف‌پذیر ۸۳
۶.۷. پیشاهای کوتاه پرش‌دار ۸۳

۷.۷. قلاب (گروپتو) ۸۵
۸.۷. مقایسه‌ی تریل با قلاب ۸۵
۹.۷. سیر کلی یک تریل ۸۸
۱۰.۷. چک‌لیست فصل هفتم ۹۰

فصل هشتم

روباتو ۹۱
۱.۸. سرقت به عنوان هنر ۹۱
۲.۸. روباتو: حقیقت و خیال ۹۱
۳.۸. اصول کلی ۹۲
۴.۸. روباتو در میان فرازها ۹۲
۵.۸. فرازهای ادغام شده ۹۵
۶.۸. ملاحظات ریتمیک ۹۷
۷.۸. تأکیدات آگوگیک ۹۸
۸.۸. تأکیدات دینامیک ۱۰۱
۹.۸. کادانس فریبنده و تأکیدات آگوگیک ۱۰۲
۱۰.۸. گرانش، زمان تعلیق و پرتاب ۱۰۲
۱۰.۸. ترن‌هوایی؟ ۱۰۵
۱۱.۸. چک‌لیست فصل هشتم ۱۰۸

فصل نهم

فرازهایی با طراحی مجدد ساختار ۱۰۹
۱.۹. معنا در هر نت مُلدیک ۱۰۹
۲.۹. نیم‌جمله‌های ملیسماتیک ۱۱۳
۳.۹. آرتیکولاسیون و نیم‌جمله‌ها ۱۱۵
۴.۹. نیم‌جمله‌ها و الگوها ۱۱۶
۵.۹. کنترل دینامیک و نیم‌جمله‌ها ۱۱۷
۶.۹. چک‌لیست فصل نهم ۱۲۰

فصل دهم

گُذارها ۱۲۱
۱.۱۰. گذر از موقعیتی به موقعیت دیگر ۱۲۱
۲.۱۰. مسیر طولانی خانه ۱۲۱
۳.۱۰. کوتاه ۱۲۵

۴.۱۰. پیوندهای موتیویک ۱۲۶
۵.۱۰. سه نت پایانی ۱۲۷
۶.۱۰. چک‌لیست فصل دهم ۱۳۰

فصل یازدهم
«استکاتو به مفهوم کوتاه» و دیگر نظریات متفاوت ۱۳۱
۱.۱۱. آرتیکولاسیون ۱۳۱
۲.۱۱. استکاتو ۱۳۲
۳.۱۱. پورتاتو ۱۳۳
۴.۱۱. تنوتو ۱۳۴
۵.۱۱. لگاتو ۱۳۵
۶.۱۱. سکوت‌ها ۱۳۶
۷.۱۱. تأکیدات دینامیکی ۱۳۷
۸.۱۱. دینامیک ۱۳۷
۹.۱۱. چک‌لیست فصل یازدهم ۱۳۹

فصل دوازدهم
پدال‌گیری ۱۴۱
۱.۱۲. پدال دمپر ۱۴۱
۲.۱۲. پدال سنکوپ‌دار ۱۴۲
۳.۱۲. کچ پدال (پدال با نوعی چرخه‌ی منظم) ۱۴۲
۴.۱۲. اکسنت پدال ۱۴۴
۵.۱۲. پدال کشیده ۱۴۵
۶.۱۲. استفاده‌ی نامحسوس از پدال دمپر ۱۴۸
۷.۱۲. پدال تک‌سیم ۱۵۰
۸.۱۲. پدال سوستنوتو ۱۵۱
۹.۱۲. چک‌لیست فصل دوازدهم ۱۵۳

کلام آخر ۱۵۴
واژه‌نامه‌ی تشریحی ۱۵۵
رقص‌های متداول دارای سبک یا فرم‌های مرتبط با رقص ۱۵۸
دیگر فرم‌های رقص دارای سبک ۱۵۹
منابع مطالعاتی بیشتر ۱۶۰

قدردانی

بدون آموزش‌های جامع معلمانم مانهیم پرسلر، جیمز توکو و لئونارد مستروجاکومو[1] دستیابی به هیچ یک از دستاوردهایم امکان‌پذیر نبود. بسیار خوشحالم که از محضر شما بهره‌مند شدم.

باتوجه به اینکه اولین تألیف مملو از مسائل و ناامیدی‌های گاه و بی‌گاه است، نمی‌توانستم ویراستاری مهربان‌تر و متعهدتر از تاد والدمن[2] از دانشگاه آکسفورد داشته باشم. خوشبختم که او همان کسی بود که می‌بایست در این فرایند با من همراه می‌شد.

با تشکر فراوان از دکترگری مک رابرتس[3]، که در حین انجام این پروژه با تشویق‌ها و انتقادات دلسوزانه‌اش مرا راهنمایی می‌کرد. و همین‌طور تیم شِیفر، آدریان الیشا، ژانا جانسون[4] از خوانندگان کتاب که در زمان مناسب نکات ارزشمندی را یادآور شدند.

همچنین قدردان هنرجویانم به ویژه شانون، جولیا، آنِ الیز، آنا، هانتر، دارلین و جینی[5] هستم که طی این فرآیند به من لطف داشتند و این کتاب را در رپرتوار خود قراردادند.

مهم‌تر از همه قدردان زحمات همسرم جری هستم که در تمامی مراحل پشتیبان و مدیربرنامه‌ای قوی بود.

---

1 Menahem Pressler, James Tocco, and Leonard Mastrogiacomo

2 Todd Waldman

3 Dr. Gary McRoberts

4 Tim Shafer, Adrienne Elisha, and Janna Johnson

5 Shannon, Julia, Annalise, Anna, Hunter, Darlene, and Ginny

دیباچه

در دنیای موسیقی، ایده‌های تفسیری و تکنیکی به صورت سنتی از طریق ارائه‌ی معلم به هنرجو انتقال می‌یابد؛ از این رو پیشنهاد یادگیری این مفاهیم به شیوه‌ای دیگر انحرافی بنیادین قلمداد می‌شود. اما این کتاب از شیوه‌ی سنتی جدا شده است و ایده‌های تفسیر موسیقی را از طریق مکتوب کردن قابل دسترس می‌کند. با توجه به قاعده‌مند کردن شگردهای تفسیر، مطالعه‌ی فصل‌های این کتاب به خواننده در ایجاد مجموعه‌ای از مهارت‌های بنیادین مشتمل بر سبک‌های آهنگ‌سازی قرون متمادی کمک خواهدکرد. بدیهی است هنگامی که خدایان هنر[1] با شاعری دیدار می‌کنند کلمات و عبارات می‌بایست در درون شاعر حاضر و قابل دسترس باشند. به طور مشابه برای پیانیست‌ها نیز داشتن اندوخته‌ای متعدد از گزینه‌های تفسیر آماده در سر انگشتان به هنگام تپش قلبشان و در بزنگاه دیدار با خدایان مطلوب خواهدبود.

سنت عملی اجرا[2] و دقت تاریخی اغلب نقطه‌ی شروع خوبی برای ایجاد مرزهای پیرامون تفسیر هستند. با این حال رویکرد در اینجا کسب ایده‌هایی جامع پیرامون هر عنصر موسیقایی است؛ یعنی همان چیزی که با اجرای تمام قطعات پیانو در وهله‌ی اول، و پیش از نسبت دادن سلیقه‌ی خوب موسیقایی به برخی آثار یا آهنگسازان خاص، مرتبط است. برای مثال فرآیند ایجاد ریتارداندو در تمام قطعات، صرف نظر از آهنگساز، یکسان است. از آنجا به بعد تنها مسئله‌ی مورد بحث چگونگی گسترش یا محدودکردن فرآیند کاهش تمپو است. این موضوع در بسیاری از مسائل دیگرِ موسیقی هم صادق است؛ دامنه است که تغییر می‌کند نه متدولوژی.

این کتاب برای نوازندگان، معلمان و هنرجویان پیشرفته‌ای است که درگیر مسائلِ تفسیری هستند، آنهایی که موضوعات مرتبط با تفسیر را به عنوان کاری دشوار قلمداد نمی‌کنند و ممکن است به مثال‌ها و چک‌لیست‌های مفیدی دست‌یابند که از آن طریق مهارت‌های‌شان را به نسل بعدی انتقال دهند. هدف این نیست که هر مسئله‌ی تفسیریِ بالقوه‌ای پوشش داده شود، بلکه قرار است به منظور گذر از برگه‌های نت و کشف معانی عمیق‌تری از آن سوی انبوه نت‌های منتظر بر روی پیانو با ارائه‌ی مثال‌هایی کافی به نوازندگان در ایجاد مبنایی تفسیری و برانگیختن حس کنجکاوی آنها کمک شود.

---

1 muses

2 Performance practice

هر فصل بر اصل متفاوتی از تفسیر موسیقی تمرکز دارد؛ از چگونگی به پایان رساندنِ موفق یک قطعه گرفته تا بالانس‌های دینامیک لازم برای ایجاد وضوح در اجرا، و کارکردهای روباتو. مثال‌های موجود در این کتاب از ادبیات پیانوی متوسط به پیشرفته گرفته شده و تا حدودی به سمت موسیقی دوران رمانتیک تمایل دارد. این کار آگاهانه انجام‌شده‌است، زیرا برای بسیاری از پیانیست‌ها کار کردن با شوپن به مراتب راحت‌تر از باخ است. از آنجایی که ایده‌های واقعی تفسیر در سراسر موسیقی تونال تداومی بدون تغییر دارند، می‌توان از نوع تأثیرگذاری آنها در ارتباط با یک آهنگساز یادگرفت و آن مهارت را به دیگری انتقال داد. طرز قرارگیری این مفاهیم از ابتدا تا انتهای این کتاب به گونه‌ای است که خواننده را در مواجهه‌ی اول با آن ترغیب به مطالعه می‌کند.

پیش از اینکه نمونه‌ها تعیین شوند، نسخه‌های متفاوت متعددی مورد بررسی قرارگرفتند. اگرچه در حد امکان از نت‌های اورجینال استفاده شده است، اما برخی نشانه‌ها مانند خطوط اتصال، دینامیک و نشانه‌های پدال آگاهانه حذف شده‌اند. این ساده‌سازی برای درک راحت‌تر مثال‌ها است تا بر موضوع تمرکز داشته باشیم. هرچند نمونه‌ی صوتی بسیاری از مثال‌ها در وب‌سایت در دسترس است، اما درک کامل مطلب از طریق ترکیب مطالعه، گوش دادن و اجرای عملی بر روی پیانو حاصل خواهد شد.

قدم گذاشتن در عرصه‌ای جدید همیشه کاری دلهره‌آور و دشوار است و موضوعی که شاید سخت‌تر هم به نظر برسد تشویق پیانیست‌ها به آنالیز نت‌ها به صورت مشتاقانه است! امید است که مطالب این کتاب الهام‌بخش نوازندگان و استادان باشد و به هنگام کاوش در کرانه‌ی بی‌انتهای اصوات از این نکات بهره‌مند شوند.